

ŞİLE’NİN GELENEKSEL KONUT DOKUSU ÜZERİNDE ARCGIS TABANLI ANALİTİK İNCELEME: AKÇAKESE VE BALİBEY ÖRNEKLERİ

1.Cansu Türker*¹

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, 0009-0007-6767-9977

*Sorumlu yazar: cansu.t.98@gmail.com

ÖZET

Şile, İstanbul'un önemli ilçelerinden biri olup, zengin geleneksel konut mirasına ev sahipliği yapmaktadır. 2004 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi sınırlarına dahil edilmesinin ardından, geleneksel dokuda değişim, turizm işletmeleri ve yeni yapılaşma süreçleri hız kazanmıştır. Bu çalışma, Şile'nin Balıbey ve Akçakese mahallelerinde yer alan geleneksel konut dokusunun 1954-2025 yılları arasındaki dönüşümünü karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Çalışmanın amacı, kırsal karakterini büyük ölçüde koruyan Akçakese Mahallesi ile kentsel yapılaşma baskısı altındaki Balıbey Mahallesi arasındaki mekânsal ve dokusal değişimindeki farklılıkları ortaya koymak, geleneksel konut mirasının korunması süreçlerinde, bir coğrafi bilgi sistemi (CBS) yazılımı olan ArcGIS tabanlı belgeleme ve inceleme yöntemlerini değerlendirmektir. Yöntem olarak, farklı yıllara ait hava fotoğrafları, mevcut durum planları ve yerinde fotoğraflamalı gözlemler kullanılmış; elde edilen veriler ArcGIS tabanlı mekânsal analizlerle değerlendirilmiştir. Şile'nin geleneksel konutlarına ilişkin mevcut araştırmalar incelenmiş, yapıların tipolojisi, fiziksel durumu ve kullanımı üzerindeki değişimler yerinde gözlenmiştir. Bulgular, Balıbey'de betonarme yapı oranının artmasıyla özgünlük kaybının hızlandığını, Akçakese'de ise kısmi müdahalelere rağmen kırsal kimliğin ve geleneksel mimari mirasın daha okunabilir olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, geleneksel konut dokularındaki değişimin izlenmesi, konut yapısı ve geleneksel doku durumlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesinde ArcGIS tabanlı analitik bir yöntemin kullanılabilirliğini ortaya koymakta; benzer araştırmalar için yöntemsel bir kılavuz sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şile, Geleneksel Konut, Mimari Miras, Yerleşim Dokusu Değişimi, ArcGIS.

Tür: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: Haziran 2025 • **Kabul Tarihi:** Aralık 2025

Alıntılama: Türker, C. (2026). Şile'nin Geleneksel Konut Dokusu Üzerinde ArcGIS Tabanlı Analitik İnceleme: Akçakese ve Balıbey Örnekleri, *Işık JADA: Işık Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 4(1), 01-40.

ARCGIS-BASED ANALYTICAL STUDY ON THE TRADITIONAL HOUSING TEXTURE OF ŞİLE: CASE STUDIES OF AKÇAKESE AND BALİBEY

1.Cansu Türker*¹

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, 0009-0007-6767-9977

*Corresponding author: cansu.t.98@gmail.com

ABSTRACT

Şile is one of the significant districts of İstanbul, home to a wealth of traditional housing heritage. Following its incorporation into the İstanbul Metropolitan Municipality in 2004, the transformation of the traditional fabric, tourism businesses, and new construction processes have accelerated. This study comparatively examines the transformation of the traditional housing fabric in the Balibey and Akçakese neighborhoods of Şile between 1954 and 2025. The aim of the study is to reveal the differences in spatial and textural changes between Akçakese District, which largely preserves its rural character, and Balibey District, which is under the pressure of urban construction, and to evaluate the documentation and examination methods based on ArcGIS, a geographic information system (GIS) software, in the processes of preserving traditional housing heritage. Aerial photographs, baseline plans, and on-site photographic observations from different years were used as methods; the obtained data were evaluated using ArcGIS-based spatial analyses. Existing research on the traditional housing of Şile was reviewed, and changes in the typology, physical condition, and usage of the buildings were observed on-site. The findings indicate that the loss of authenticity in Balibey accelerates with the increasing proportion of reinforced concrete buildings, while in Akçakese, despite partial interventions, rural identity and traditional architectural heritage are more legible. This study demonstrates the utility of an ArcGIS-based analytical method for monitoring changes in traditional housing patterns and comparatively assessing the condition of the building structure and traditional fabric and aims to provide methodological guidance for similar research.

Keywords: Şile, Traditional Housing, Architectural Heritage, Settlement Texture Change, ArcGIS.

Type: Research Article

Received: June 2025 • **Final Acceptance:** December 2025

Cite: Türker, C. (2026). ArcGIS-Based Analytical Study on the Traditional Housing Texture of Şile: Case Studies of Akçakese and Balibey, *Işık JADA: Işık University Journal of Art, Design and Architecture*, 4(1), 01-40.

1. GİRİŞ

20. yüzyılın son yarısından itibaren mimari mirasın korunması konusunda ‘kırsal’, ‘yerel’ ve ‘geleneksel’ bağlamlar, uluslararası ölçekte önem kazanmıştır. Venedik Tüzüğü, Burra Tüzüğü, Nara Özgünlük Belgesi ve ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü bu alanda temel eşikleri oluşturmuştur (ICOMOS, 1964; ICOMOS, 1979, 2013; ICOMOS, 1994; ICOMOS, 1999). UNESCO’nun 1972’de yayınladığı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’nde ve 2011 tarihli Tarihi Kentsel Peyzaj Önerisi’nde (HUL), kültürel mirasın yalnızca anıtsal yapılardan ibaret olmadığı, gündelik yaşamla bütünleşmiş dokular üzerinden ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (UNESCO, 1972, 2011). 2005 tarihli Faro Sözleşmesi, koruma süreçlerinde yerel toplumların katılımının gerekliliğini ön plana çıkarmıştır (Avrupa Konseyi, 2005).

1982’de çıkan 2658 sayılı kanunda belirtildiği üzere, Türkiye, UNESCO’nun 1972’de yayınladığı Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi’ne taraf olmuştur (T.C. Resmî Gazete, 14.02.1983 – 17959). İlerleyen yıllarda Türkiye; ICOMOS, UNESCO ve Avrupa Konseyi belgelerinde öngörülen ilkeleri, kültürel mirasın korunması konusunda yasal düzenlemelerine dahil etmeye başlamıştır. Buna rağmen, Türkiye’de kırsal yerleşimlerin ve geleneksel konut dokularının belgelenmesine ve korunmasına yönelik uygulamaların, kentsel ve anıtsal mirasa kıyasla daha sınırlı kaldığı görülmektedir (Eres Özdoğan, 2013).

21. yüzyılda hızla artan nüfus, kentleşme, tüketim kültürü ve küreselleşmenin etkisiyle yerel kimliklerin zayıflaması; iklim değişikliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi etkenler, Türkiye’deki geleneksel konut dokularının dönüşümünü kaçınılmaz hale getirmiştir. Yaşayan yerleşimlerde konutların tamamen terk edilmemesi için gerçekleşen çağa uyum sağlama amaçlı değişimler, çoğu zaman özgün dokunun korunmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle, geleneksel yapıların özgün değerlerinin belgelenmesi ve geçirdikleri dönüşümlerin sistematik biçimde kayıt altına alınması giderek daha kritik hale gelmektedir.

Şile, İstanbul’un Anadolu yakasında, Karadeniz kıyısında yer alan, milattan önceden beri yerleşilen, tarihi, kültürel mirası ile ön plana çıkan ve yüksek turizm potansiyeli bulunan bir ilçedir. İlçedeki ahşap sivil mimari mirası; tarihsel, mimari ve estetik açıdan özgün değerler taşımaktadır. Bu yapılar, çağın gereklilikleri doğrultusunda gerçekleşen dönüşümler ve kimi zaman bilinçsiz müdahaleler ile özgünlük değerini yitirebilmekte; çağa uyum sağlayamayan konut yapıları ise, terk edilerek harabe durumuna gelebilmektedir. Şile’deki geleneksel konut dokusunun sürdürülebilir biçimde korunarak özgün değerleriyle gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, miras yapıların zaman içinde geçirdiği değişim ve dönüşümlerin sistematik biçimde belgelenerek incelenmesi; bu veriler doğrultusunda alana özgü koruma ilkelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda makale, Şile’nin sivil mimari miras dokusundaki değişimi görsel olarak belgelemeyi; farklı karaktere sahip iki yerleşim dokusu —Akçakese ve Balibey mahalleleri— üzerinden karşılaştırmalı bir analiz örneği sunmayı amaçlamaktadır.

1.1. Araştırma sorusu ve amaç

Bu çalışmanın araştırma sorusu, 1954-2025 yılları arasında Şile’nin Akçakese ve Balibey mahallelerinde yer alan geleneksel sivil mimari mirasın günümüzdeki durumunu, yapı ve doku ölçeklerinde geçirdiği değişimlerin niteliğini ortaya koymaktır. İlçenin merkezinde yer alan Balibey Mahallesi, yerleşim baskısı ve

turizm altında büyük ölçüde değişim geçiren bir yerleşim iken, Şile ilçe merkezine 17 km mesafede yer alan Akçakese Mahallesi, daha az yerleşim ve turizm baskısı altında olduğundan, geleneksel dokusunu daha iyi korumayı başaramamış, kırsal özellikler gösteren bir yerleşimdir. Makale, bu iki farklı yerleşimin son 71 yıl içindeki dokusal değişiminin belirlenmesi ve karşılaştırmalı incelenmesi konusunda coğrafi bilgi sistemi temelli analitik bir metot önermeyi amaçlamaktadır.

1.2. Yöntem

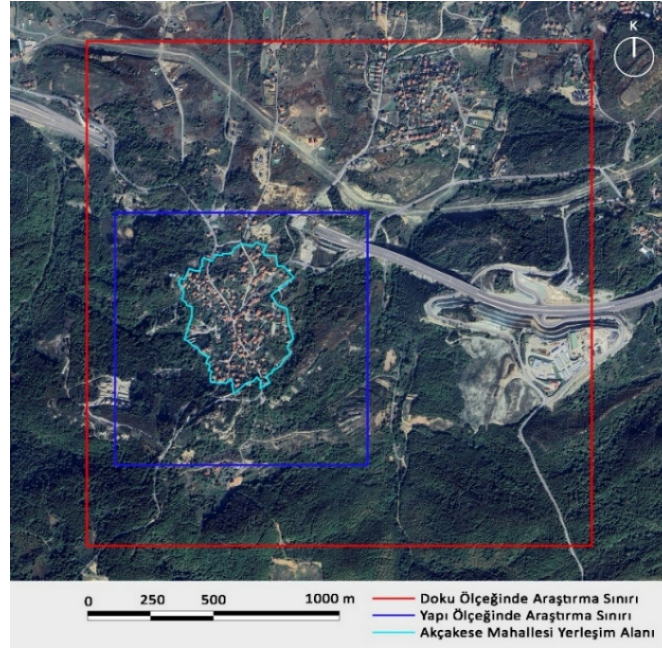
Bu çalışmada Akçakese ve Balibey mahallelerinin geleneksel konut dokusundaki değişim, 1954-2025 yıllarını kapsayan hava fotoğrafları ve halihazır haritaları üzerinden, coğrafi bilgi sistemi yazılımı olan ArcGIS tabanlı analitik yöntemle görsel ve sayısal olarak belgelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Böylece, kırsal ve kentsel yerleşimlerin dönüşüm dinamikleri, aynı analitik çerçevede okunabilir hale getirilmiş; gelecekteki benzer araştırmalar için yöntemsel bir model önerilmiştir.

Alanyazın taranmasında, İstanbul'da kent-kır ilişkisi, uluslararası ölçekte ve Türkiye'de kırsal alanlara yönelik düzenlemeler, geleneksel Türk evine ve Şile tarihi konutlarına dair yazılı ve görsel kaynaklar incelenmiştir. Ardından, Şile'nin kentsel sınırları içerisinde yer alan Balibey Mahallesi geleneksel dokusu ile kırsal yerleşke sınırları içerisinde kalan Akçakese Köyü geleneksel dokusu ve bu dokuların mevcut korunma durumları fotoğraflar yardımıyla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

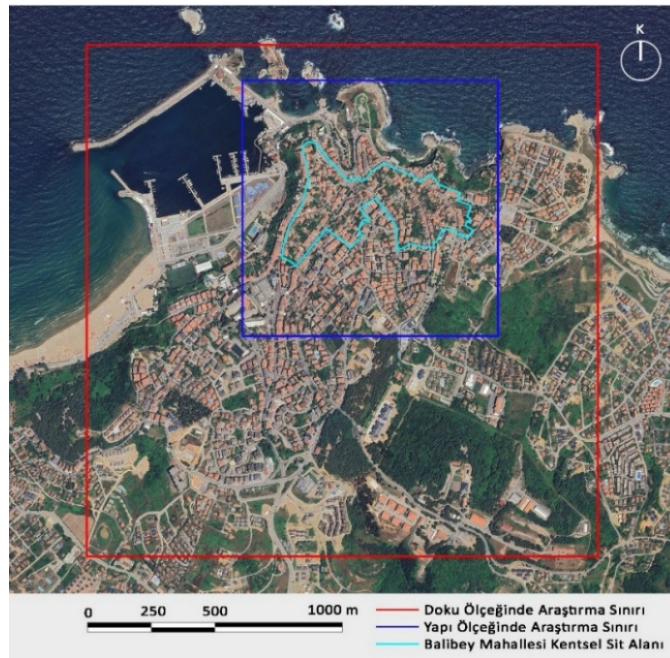
Doku ölçeğinde araştırma alanı olarak, Akçakese Mahallesi'nin yerleşim alanı ve çevresi, Balibey Mahallesi'nin ise 1992 yılında Kentsel Sit olarak ilan edilen alan ve çevresi (dokunun devamlılığı için Hacı Kasım ve Çavuş mahallelerindeki geleneksel yapıları da kapsayacak şekilde), kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda 2000 m x 2000 m alanlar olarak belirlenmiştir. Yapı ölçeğinde özgünlük ve durum araştırması sınırları ise, bu seçili alanın içerisinde 1000 m x 1000 m alanlar olarak belirlenmiştir (Şekil 1, 2).

İlk olarak, Harita Genel Müdürlüğü'nden elde edilen 1954, 1974, 2011, 2016 hava fotoğrafları ve Google Earth üzerinden elde edilen 2025 hava fotoğrafı üzerinden, Akçakese ve Balibey mahallelerinin mekânsal dönüşümü ve geleneksel-betonarme yapı ilişkilerinin yıllara göre değişimi izlenmiştir. Ardından, Şile Belediyesi'nden alınan halihazır planları üzerinden, geleneksel ve yeni yapıların analizi, geleneksel yapıların durumu ve güncel özgünlük değerleri, ArcGIS programında işlenmiştir. Yerinde fotoğraflamanın ardından, yapı ölçeğinde durumun derecelendirilmesinde strüktür ve malzemenin durumu; değişimlerin derecelendirilmesinde ise kütle, malzeme ve cephe düzenindeki değişimler göz önüne alınarak, bir matris oluşturulmuştur (Şekil 3 ve 4). Elde edilen veriler yardımıyla, iki yerleşimin geleneksel dokularının dönüşümü, ArcGIS temelli görsel analiz yöntemiyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Harita verileri, ArcGIS ortamında analiz edilerek, geleneksel dokunun durum ve değişim tespiti, yüzde dağılımlarla hesaplanmıştır.

Makalenin yöntemi, Akçakese ve Balibey yerleşimlerinde geleneksel konut yapılarının değişim, dönüşüm ve durum tespitinin yapılabilmesi için, alanyazın taraması ve fotoğraflamalar üzerinden karşılaştırmalı niteliksel durum analizi ile bir değerlendirme ölçütü oluşturulması, coğrafi bilgi sistemi yazılımı ile durum ve değişime dair tespitlerin belgelenmesi şeklinde özetlenebilir (Şekil 5).

Şekil 1. Akçakese Mahallesi'ndeki inceleme alanı sınırları (Google Earth Pro, 2025, yazar tarafından düzenlenmiştir).

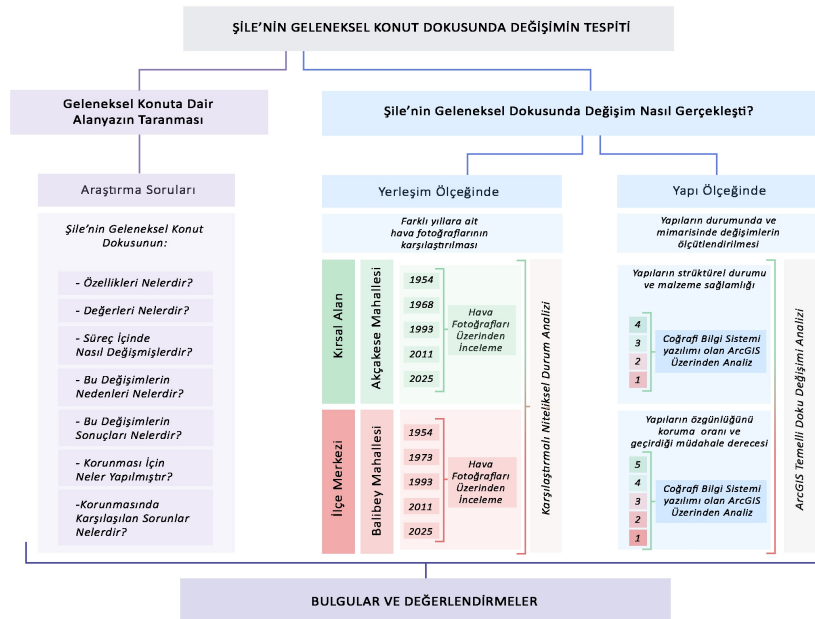
Şekil 2. Balıkbey, Hacı Kasım ve Çavuş mahallelerindeki inceleme alanı sınırları (Google Earth Pro, 2025, yazar tarafından düzenlenmiştir).

Yapıların Strüktürel Sağlamlığı ve Malzeme Durumuna Dair Ölçüt	
4	Gözle görünür strüktürel sorun veya malzeme sorunu yok.
3	Evin strüktürel sağlamlığını tehlikeye atmayacak malzeme sorunları var. (Ahşap kaplama elemanlarında çatlak, bozulma, metal elemanlarda korozyon, camlarda kırıklar...)
2	Evin taşıyıcı sisteminde ciddi problemler var. (Ahşap karkasta kırıklar, eğilmeler, duvar dolgusunda boşluklar, çatının çökmek üzere/çökmüş olması...)
1	Ev yıkılmak üzere veya harabe halinde.

Şekil 3. Yapıların strüktürel sağlamlığını ve malzemelerinin durumunu analiz etmek üzere kullanılan ölçüt.

Yapıların Özgünlüğünü Koruma Durumu ve Müdahale Oranına Dair Ölçüt	
4	Yapının özgünlüğü bozulmamış.
3	Özgünlüğü az etkileyen mimari eleman eklentileri/kayıpları var. (Parmaklık, yağmur borusu eklentileri, pencere ve kapıların değişimi, sundurma ve tuvalet gibi küçük hacimlerin eklenmesi...)
2	Özgünlüğü büyük ölçüde etkileyen kapsamlı değişiklikler var. (Oda eklentisi, pencere açıklıklarının boyutlarının değiştirilmesi, karakteristik mimari elemanların kaybı, dış cephenin sıvanması...)
1	Yapı, kapsamlı restorasyon geçirmiş, neredeyse tüm elemanlar yenilenmiş.
0	Yapı, bilinçsiz müdahaleler görmüş, geleneksel yapı olduğundan şüphe duyulacak derecede değişmiş.

Şekil 4. Yapıların özgünlüklerini koruma seviyeleri ve yapılara dair gerçekleştirilen müdahaleleri analiz etmek üzere kullanılan ölçüt.

Şekil 5. Makalenin yöntemi.

Kullanılan yöntemin sınırlılıkları; aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Hava fotoğrafları üzerinden geleneksel yapıların durum ve özgünlüklerine dair değişimlerin, hangi yıllar arasında ve nasıl bir süreçte gerçekleştiğinin incelenememesi,
- Doku ölçeğinde analizlerin 1954-2025 yılları arasında sadece 6 farklı hava fotoğrafı üzerinden gerçekleşmesi,
- 1954-1993 yılları arasındaki hava fotoğraflarının siyah-beyaz ve kısmen düşük çözünürlüklü olmasından kaynaklı olarak, dokudaki değişimin hassas olarak izlenmesinin zorlaşması,
- Geleneksel doku ölçeğinde analizlerin (durum ve özgünlük değişimi), alanyazın taramasında elde edilen bilgilerin, Akçakese ve Balibey yerleşimlerine dair ulaşılabilen eski tarihli fotoğraflarının, Nisan-Ağustos 2025 tarih aralığına ait güncel fotoğrafları ile karşılaştırılarak ilerlemesi,
- Alan çalışmalarının yalnızca gözleme dayalı olması, anket ve röportaj yapılamamış olması.

2. ALANYAZIN TARANMASI

İstanbul kenti, 2025 yılı itibarıyla yaklaşık 15,8 milyon insan nüfusu ve göç almaya devam etmesiyle, çevre ilçelerdeki orman, tarım ve kırsal alanlar üzerinde yapılaşma baskısı oluşturmaktadır (TÜİK, 2025). Kentin gelişimine ve korunmasına dair çalışmalar yoğunlukla kentsel kimliğe odaklanırken, kırsal yerleşimlerin ve geleneksel mimari mirasın belgelenmesi ve korunması, görece geri planda kalmıştır (Sertkaya Doğan ve Gökburun, 2019). Günümüzde şehirleşme baskısı, küreselleşme ve tüketim kültürü, kent-kır ayrımını belirsizleştirmekte; bu durum kırsal mimari mirasın belgelenmesini ve korunmasını kritik hale getirmektedir.

İstanbul'un üçüncü büyük ilçesi olan Şile, %77'si orman ve %9'u tarım arazilerinden oluşan yapısıyla (İBB, t.y.; Tabakoğlu, 2019), 62 mahallesinin 57'sinin kırsal özellik taşımasıyla kentin önemli kırsal miras alanlarından biridir (Avgın, 2015, s. 27, 33). Çavuş, Hacıkasım, Balibey, Kumbaba ve Ağva mahalleleri olarak bilinen merkez yerleşimleri dışında kalan tüm yerleşimler, orman köyü özelliği göstermektedir. İlçedeki geleneksel ahşap konutlar, tarihsel ve kültürel değer taşımaktadır. Şile'de artan nüfus ve turizm baskısı nedeniyle hızlı yeni yapılaşmalar oluşmakta, miras yapıları terk edilmekte veya bilinçsiz müdahaleler ve muhtes eklerle özgünlüğünü kaybedebilmektedir (Aydın Cura, 2017). Özellikle Balibey gibi merkezileşen mahallelerde geleneksel evlerin yeni imara açılma riski, uzun vadeli koruma için ciddi bir sorun oluşturmaktadır.

2.1. Geleneksel mimari mirasın korunmasına yönelik uluslararası belgeler

Kırsal mimari mirasın korunmasına dair uluslararası alandaki önemli dönüm noktalarını göstermek ve Şile özelinde yapılan değerlendirmelere kuramsal bir zemin oluşturmak amacıyla seçilmiş belgeler, Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Geleneksel mimari mirasın korunması ve onarımı hakkında uluslararası belgeler.

Uluslararası Belgeler		
Belge Yılı ve Adı	Önemli Noktaları	Araştırma Konusu ile İlişkisi
1964 / ICOMOS “Venedik Tüzüğü”	- Anıtsal ve tarihi yapıların korunmasına dair temel ilkeler; özgünlük, bütünlük	- Tarihi ahşap konutların özgünlük kaybı, uyumsuz betonarme ekler
1972 / UNESCO “Dünya Kültürel ve Doğal Miras Sözleşmesi”	- Kültürel ve doğal mirasın evrensel değeri; devletlerin koruma alanına dair sorumlulukları	- Şile’nin doğal peyzajı ve geleneksel mimarisinin bütüncül miras olarak korunması
1994 / ICOMOS “Nara Özgünlük Belgesi”	- Özgünlük kavramının kültürel bağlama göre değerlendirilmesi	- Şile’de özgün ahşap konutların kimlik kaybı, restorasyon-rekonstrüksiyon tartışmaları, özgün olmayan müdahaleler
1999 / ICOMOS “Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü”	- Yerel malzeme, teknik ve gündelik yaşamla şekillenen yapıların korunmasının gerekliliği	- Şile’de geleneksel ahşap konutlar, yerel ustalık ve malzeme kullanımı
2005 / Avrupa Konseyi “Faro Sözleşmesi”	- Kültürel mirasın toplulukların yaşamı ve kimliğiyle ilişkisi; yerel toplum katılımı vurgusu	- Şile köylerinde yaşayanların koruma süreçlerine katılımında yaşanan sorunlar, göç ve terk
2011 / UNESCO “Tarihi Kentsel Peyzaj (HUL) Yaklaşımı”	- Peyzaj, doğal ve kültürel değerlerin bütünlük yönetim	- Şile’de kırsal peyzajın (orman, tarım, kıyı alanları) geleneksel mimari mirasla bütünlük bir bakış açısıyla korunması
(Avrupa Konseyi, 2005; ICOMOS, 1964, 1994, 1999; UNESCO, 1972, 2011) Yazar tarafından tablolandırılmıştır.		

Kültürel mirasların korunmasına ilişkin uluslararası belgelerin yaklaşımı; zamanla tek yapılardan kültürel peyzaj alanlarına, anıtsal yapıdan yerel sivil mimariye, somut mirastan somut olmayan mirasa, otorite merkezli yaklaşımlardan yerel toplum katılımını öncelikleyen politikalara doğru genişlemiştir.

2.2. Türkiye’de kültürel mirasın korunması ve kentsel-kırsal planlamaya yönelik yasal düzenlemeler

Türkiye’de koruma ve restorasyon politikaları çoğunlukla kentsel alanlar ve anıtsal yapılar üzerine odaklanmaktadır. 2004 sonrası düzenlemeler, kırsal alanları koruma gündemine dahil etse de, “kırsal miras” ve “kırsal miras alanı” kavramlarının tanımsal çerçevesi henüz netleşmediğinden, mevcut yönetmelikler kırsal yerleşimlerin özgün sorunları karşısında yetersiz kalmaktadır (Eres Özdoğan, 2013, s 467). Türkiye’de kültürel mirasın korunması ve kullanımıyla ilişkili temel yasal düzenlemeler, Tablo 2’de sıralanmıştır.

Tablo 2. Türkiye’de kültürel mirasın korunması ve kullanımı ile ilişkili temel yasal düzenlemeler

Yasal Süreçler		
Yıl	Yasa Adı	Yasanın Önemli Noktaları
1983	“2863 Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”	- Taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını amaçlar, kültür varlıklarını tanımlar, bu varlıkların tanımı ve korunması için hukuk çerçevesi oluşturur. Koruma altına alınan bölgelerde yapılaşmayı denetler.
2005	“5366 Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun”	- Sit alanı olarak tescil edilen bölgelerin yeniden inşa ve restore edilmesini, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulmasını- amaçlar. Anlaşma sağlamayan durumlarda kültür varlıkları kamulaştırılabilir, kurumlara devredilebilir.
1982	“2634 Turizmi Teşvik Kanunu”	- Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri oluşturmayı ve denetlemeyi amaçlar.
(T.C. Resmi Gazete, 21.07.1983 – 18113; 12.03.1982 – 17635; 05.07.2005 – 25866) Yazar tarafından tablolandırılmıştır.		

1984’ten itibaren yapılan yasal düzenlemeler İstanbul’daki kentleşme sürecini hızlandırmıştır. Özellikle 2012’de yürürlüğe giren 6360 sayılı Büyükşehir Yasası ile ilin tamamının kentsel alan olarak tanımlanması, kırsal statünün ortadan kalkmasına ve kırsal yerleşimlerin planlanmasının daha karmaşık bir hale gelmesine neden olmuştur (Sertkaya Doğan ve Gökburun, 2019; Yıldız ve Çağlar, t.y.).

İstanbul’da kentsel-kırsal alanların planlanmasını etkileyen kanunlardan, kentsel planlama açısından önemli değişikliklere neden olanlarına ilişkin bilgileri Tablo 3’te özetlenmiştir. Söz konusu yasal düzenlemeler, İstanbul’un tümünü büyükşehir sınırları içine dahil etmiş; böylece Şile’nin köyleri de dahil olmak üzere kırsal nitelikli alanlar, idari olarak kentsel alan statüsüne geçmiştir. Bu durum, Şile’nin kırsal yerleşimlerinin kimliğini zayıflatmış ve planlama-koruma süreçlerinde idari belirsizliklere neden olmuştur.

Tablo 3. İstanbul’da kentsel-kırsal yerleşimlerin planlanmasını etkileyen yasal süreçler

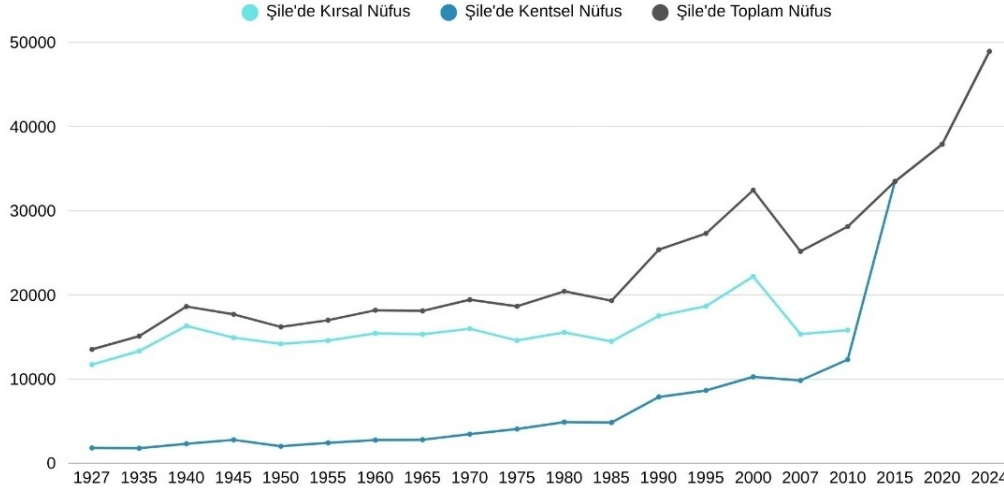
Yasal Süreçler		
Yıl	Yasa Numarası ve Adı	Yasanın Önemli Etkisi
1984	“3030 Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun”	- Belediye sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan şehirler (İstanbul, Ankara ve İzmir) ‘büyükşehir’ olarak belirlenmiştir.
2004	“5216 Büyükşehir Belediye Yasası”	- Büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki alanları yeniden düzenlenmiştir. İstanbul büyükşehir belediye sınırları, il mülki sınırlarına dek genişletilmiştir.

Tablo 3. İstanbul’da kentsel-kırsal yerleşimlerin planlanmasını etkileyen yasal süreçler (devam)

2008	“5747 Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”	- İstanbul belde belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılmış, tüm mahalleler ilçe belediyelerine bağlanmıştır.
2012	“6360 On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”	- İstanbul’un dahil olmak üzere, büyükşehir statüsünde olan 30 ilde ‘köy’lerin tüzel kişilikleri kaldırılarak bağlı bulundukları ilçe belediyelerine ‘mahalle’ statüsüyle bağlanmıştır. Kırsal yerleşim alanları, yönetsel anlamda kentsel alanlarla eşdeğer tutulmuştur.
2020	“7254 Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair”	-Belli şartları sağlamak ve başvuru yapmak koşulu ile köy ve beldelere “kırsal mahalle” olma hakkı getirilmiştir.
2022	“Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği”	“Kırsal mahalle”, 1984 yılı ve sonrasında köy veya belde belediyesi iken mahalleye dönüşen, belirli şartları taşıyan mahalleri ifade eder.” Kırsal yerleşik alan” ise, tamamı kırsal mahalle olarak tespit edilmeyen mahallelerde belirlenen on bin metrekareden az olmayan alanları kapsar. Bu yönetmelikle Şile içerisinde 57 mahalle, kırsal yerleşik alan olarak belirlenmiştir.
(Avgın, 2015, s. 25; Kayahan, 2019, s. 61-65; Sertkaya Doğan ve Gökburun, 2019, s. 75, Yıldız ve Çağlar, t.y.) Yazar tarafından tablolaştırılmıştır.		

2.3. İstanbul Şile ilçesi tarihçesi

İstanbul’un en büyük üçüncü ilçesi olan Şile, Paleolitik Çağ’dan bu yana yerleşim görmüş; Hitit, Frig, Lidya, Pers, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır (Özdoğan, 1982; Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019). Tarih boyunca Ortodoks Rumlar, Ermeniler ve Müslüman Türkler bir arada yaşamış; 1920’de İngiliz işgaline uğrayan Şile, 1922’de kurtarılmış ve Cumhuriyet’in ilk belediyelerinden biri burada kurulmuştur (Şarlak, 2016; Yıldıztaş, 2018, 2019). Günümüzde Şile 62 mahalleden oluşmakta, bunların yalnızca beşi kentsel, geri kalan 57’si kırsal özellik göstermektedir. Şile’de Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüzde dek nüfusun sürekli arttığı bilinmekle beraber, iş imkânları nedeniyle köyden kente göç sonucu kırsal nüfusun toplam nüfusa oranının gittikçe azaldığı bilinmektedir (Şekil 6).

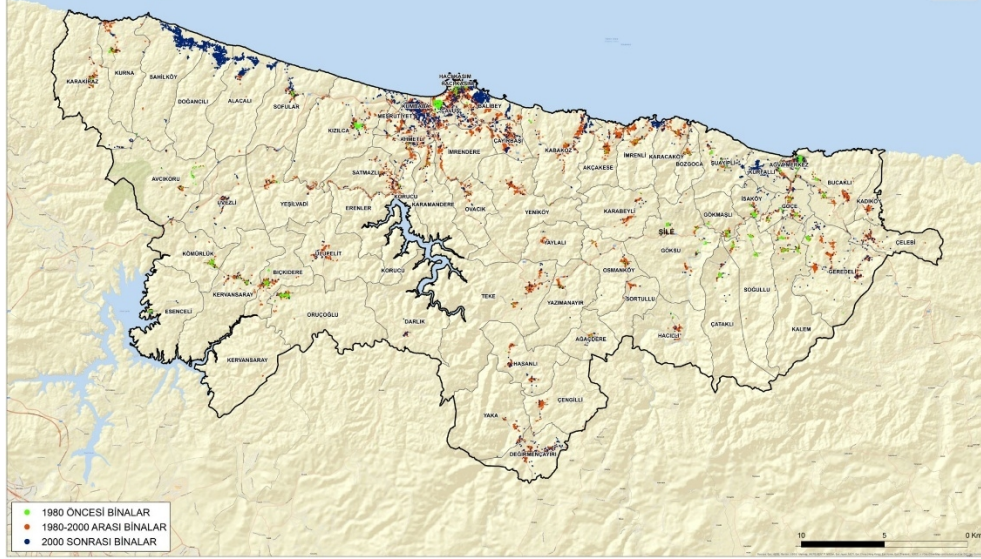

Şekil 6. Şile'nin kentsel, kırsal ve toplam nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK, 2025).

Şekil 6'da 2000-2007 yılları arasında gözlenen azalış, 2007'de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne geçilmesiyle, kişilerin bulundukları yere göre değil, ikamet adreslerine göre sayıma tabi tutulmasından kaynaklanmaktadır. 2012'den itibaren 6360 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi nedeniyle, Şile'de köy statüsünde yerleşim kalmamış, kırsal nüfus verisi izlenememiştir.

Günümüzdeki Şile yerleşimlerini oluşturan ve etkileyen ana olay ve olgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- 1923-1930: Türk ve Rum nüfusun karşılıklı mübadelesi gerçekleşmiş (Toprak, 2015), bu durum Şile'nin demografik, sosyokültürel ve ekonomik anlamlarda ani değişiklikler geçirmesine neden olmuştur.
- 1980'lerden itibaren özellikle Hacıkasım ve Balibey mahallelerinde, denize yakın alanlarda turizm ve yapılaşma talebi hızlanarak artmıştır.
- 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün açılmasıyla İstanbul'un kuzeyinde hareketliliğin artması ve ulaşımın kolaylaşması, Şile'nin özgün dokusunu kaybetmesinde etkili olmuştur (Alper, 1996'tan aktaran Süyük Makaklı, 2019, s. 280).
- 1990 yılında tamamlanan Şile Otoyolu, Şile'nin ikincil bir rezidans alanı olmasının önünü açmış, turizm baskısını artırmıştır. Liman bölgesi dolgulanarak kapatılmış, tarihi tahlisiye binaları atıl durumda kalmıştır.
- 1991 yılında Şile'de kontrolsüzce artan turizmi kontrol altına almak amacıyla "Nazım ve İmar Uygulama Planları" hazırlanmıştır.
- 1992 yılında Şile merkezde kentsel sit alanları ve doğal sit alanları belirlenerek, Balibey Mahallesi için Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmıştır (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 375).
- 1999 Marmara Depremi ve 2019 COVID-19 salgınından sonra, fay hattından ve kalabalıktan uzak bir ilçe olan Şile'ye ikincil konut yerleşimi artmıştır.
- 2013-2014 "Şile İlçesi Terminal Meydanı ve Üsküdar Caddesi Cephe Rehabilitasyonu" gerçekleştirilmiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2014).
- 2016'da açılan Yavuz Sultan Selim Köprüsü, İstanbul'un özellikle kuzey kesimlerinde nüfus artışını tetiklemiş, inşaat baskısını artıracak öngörülmüştür (TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, 2010).

Şekil 7. Şile’de 1980 öncesi (yeşil), 1980-2000 arası (turuncu) ve 2000’den sonra (lacivert) inşa edilen yapıların analizi (İBB, Kandilli Rasathanesi Deprem Araştırma Enstitüsü, 2020, s. 25).

2.4. Şile’nin geleneksel konut mirası

Şile’nin geleneksel ahşap konutları, doğa temelli, sürdürülebilir ve esnek mimarinin özgün örneklerindendir (Süyük Makaklı, 2019, s. 275). 19. ve 20. yüzyıllarda inşa edilen bu konutlar; tek, iki veya üç katlı olup Eldem’in tipolojisine göre iç/dış sofalı ve eyvanlı planlara sahiptir (Eldem, 1954; Küçükerman, 2007; Arkan, 2020, s.55). (Şekil 8). Evler tekil veya ikizdir; tekiler genellikle iç sofalı, ikizler dış sofalıdır (Şeker Yalım, 2019, s. 51). Konutlar, zemin kat üstünde çıkmalar ile hareketlendirilmiş, ancak süslemeden kaçınılmıştır (Şekil 9). Eğimli arazide yapıların bodrumları depo olarak kullanılırken, zemin kat günlük yaşama, üst katlar yatak odalarına ayrılmıştı. Yatak odalarında “yükçük” dolaplar, küçük banyo hacimleri (gusülhane) tasarlanmış; bazı evlerde balkonlar yiyecek kurutmak için kullanılmıştır (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 364-366).

Şekil 8. Şile Fener Sokak’ta No:12A ve 12B’de yer alan ve özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş simetrik ikiz planlı yapı (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

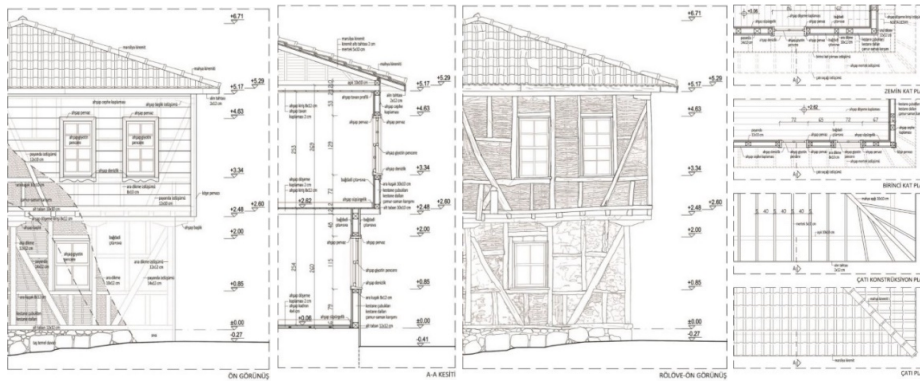

Şekil 9. Balibey Mahallesi’nde bulunan geleneksel evlerde çıkma ve payanda örnekleri (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

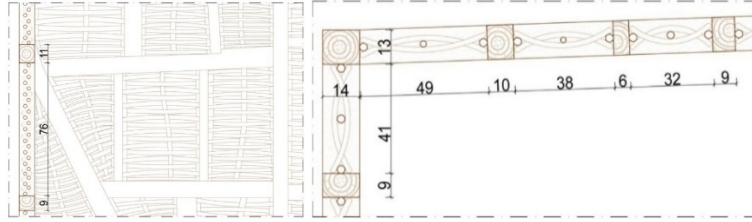
Şile’deki geleneksel konutlar, bulundukları coğrafi konum, yapım sistemi ve kullanılan malzeme açısından değerlendirildiğinde, ‘İstanbul ahşap karkas mimarisi’ ve ‘Sivas-Balkan hımiş tekniği’ karakterlerini yansıtmaktadır (Kazmanoğlu ve Tanyeli 1979; Cerasi 2001; Şahin Güçhan, 2018’ten aktaran Varlı, 2023, s. 50). Konutların temeli yığma taştan oluşmakta; üst katlarda 1-1,5 m aralıklarla ana taşıyıcılar, 40-60 cm aralıklarla ikincil ahşap elemanlar yerleştirilmektedir (Süyük Makaklı, 2019, 278). Araları kerpiç tuğla ile doldurulmakta, üst katlarda ise dal-örgü tekniği uygulanmaktadır (Şekil 10-12). Bu teknikte kestane şeritleri çamur ve saman dolguyla kaplanmakta; dış cephe ahşap yatay kaplamalarla bitirilmektedir.

Şekil 10. Balibey Mahallesi’ndeki konutlardan ahşap kaplamanın kaybıyla açığa çıkan dal-örgü tekniği örnekleri (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 11. Şile geleneksel konutlarının ahşap karkas sistemi (Şeker Yalın, 2019, 2. 59).

Şekil 12. Dal-örgü tekniği olarak da bilinen dal-örgü sisteminin Kabakoz köyünden örnek görünüş ve plan kesitleri (Odabaşı Tunca, 2019, 2. 36-37).

Şile’deki geleneksel yapıların büyük bölümü, terk edilme, tahribat ve kullanıcıların bilinçsiz müdahaleleri nedeniyle özgünlüğünü yitirmiştir (Aydın Cura, 2017, s. 72) (Şekil 13). Bazıları ise ‘kapsamlı restorasyon’ adı altında, rekonstrüksiyon düzeyinde neredeyse baştan inşa edilmiştir (Şekil 14). Mülkiyetin kuşaklar boyunca bölünmesi de kullanım sorunlarını artırarak terk edilmelere yol açmaktadır. Ayrıca yeni yapılar, yükseklik ve cephe özellikleriyle tarihi dokuya uyum göstermemekte; parsel/lot kullanımı ve dolu-boş oranlarıyla bahçeli evlerin oluşturduğu organik dokuyu önemli ölçüde değiştirmektedir (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 376).

Şekil 13. Hacıkasım Mahallesi Müjde Sokağı’nda geleneksel Türk evine betonarme eklenti (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 14. Balıkbey Mahallesi’nde yapılan kapsamlı restorasyon ile özgünlüğünü neredeyse kaybetmiş ve ‘tarihi’ değeri okunamayan yapı (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Alanyazın taraması, Şile özelinde kırsal ve kentsel miras yapılarında değişimin çok boyutlu incelenmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda çalışma, geleneksel konut dokusunun değerlendirilmesinde doku temelli yaklaşıma ve kültürel peyzaj perspektifine dayanan bir çerçeve kullanmaktadır. Bu çalışma, Akçakese ve Balibey mahalleleri özelinde, tarihsel süreçte sivil mimari miras yapılarında değişim ve durum tespiti yapılması üzerine ArcGIS tabanlı bir analitik yaklaşım önererek, alanyazındaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

3. ŞİLE'DE BALİBEY VE AKÇAKESE MAHALLESİ'NDE BULUNAN GELENEKSEL KONUT YAPILARINDA DEĞİŞİMİN ARCGIS TABANLI ANALİTİK YAKLAŞIMLA İNCELENMESİ

3.1. Akçakese Mahallesi geleneksel konutlarının mevcut durumu

Günümüze dek kırsal özelliğini büyük ölçüde koruyan Akçakese Mahallesi, geleneksel konutlarıyla Şile'nin tarihini yansıtan bir yerleşimdir. Akçakese'deki konutların korunmasına dair ilk resmi uygulama, 2009 yılında yapıların onarımı ve restorasyonu amacıyla hazırlanan "Rehabilitasyon ve Çevre Planlama Projesi" ile gerçekleşmiş, 60 adet bina tescillenmiştir (Süyük Makaklı, 2019, 276, s. 282). Akçakese köyünde incelenen geleneksel konutlarının çoğunun, iç sofalı eyvanlı plan tipine sahip olduğu, (Arkan, 2020, s. 55) bahçeli ve ayırık nizamlı yerleşim özelliği gösterdiği görülmektedir.

Şekil 15. Akçakese Köyü'nde özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş simetrik ikiz planlı geleneksel konutlar, Akçakese Caddesi No:61-63 ve 59 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 16. Akçakese Köyü'nde özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş simetrik geleneksel yapı, Üst Kavaklar Sokak, No:3 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 17. Akçakese Köyü'nde zemin kat strüktürü betonarme döşeme ve harman tuğla ile değiştirilen, üst katlarında ise geleneksel ahşap karkas ve dal-örgü sistemi okunabilen geleneksel ev, Akçakese Caddesi No:51 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 18. Akçakese Köyü'nde özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş ancak muhtes çatı katı aralığı ve yağmur iniş boruları gibi eklentiler alan geleneksel yapı, Hidayet Sokak, No:6A (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 19. Akçakese Köyü'nde özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş ancak muhtes balkon korkuluğu ve yağmur iniş boruları gibi eklentiler alan ve zemin katı sıvanarak sarı renge boyanan geleneksel yapı, Hidayet Sokak, No:4 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 20. Akçakese Köyü'nde tek katlı, köy marketine çevrilen geleneksel yapı (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 21. Akçakese Köyü'nde ayırık nizamlı bahçeli yapılar (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 22. Akçakese Köyü'nde eski yapıların birbiriyle ayırık nizam ilişkisi ve eski-yeni yapıların birbirini görsel açıdan olumsuz etkileyen ilişkisi (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 23. Akçakese Köyü'nde 2 farklı aile tarafından kullanılan konut, Konaklı Sokak, No:13/1 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 24. Akçakese Köyü'nde 2 farklı aile tarafından kullanılan ikiz nizamlı 2 konut. Sağdaki özgünlüğünü büyük ölçüde korurken, soldaki yapı kapsamlı olarak yenilenmiş ve özgünlüğünü kaybetmiştir. Cuma Sokak, No:3-5 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 25. Akçakese Köyü Akçakese Caddesi ve Cuma Sokak'ta konumlanan geleneksel fırın yapıları (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 26. Akçakese Köyü'nde alt ve üst katı iki bağımsız konuta ayrıldığı için muhdes merdiven eki alan geleneksel yapı, Emsal Sokak, No:1 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır). Yapının arka cephesinde oluşan malzeme kayıpları, yapının strüktürünün ve malzemelerinin okunmasını mümkün kılmakta (Arkan, 2020, 163).

Şekil 27. Akçakese Köyü'nde zemin katının 2 duvarı sıvanarak beyaza boyanan geleneksel yapı ve bu yapının yanındaki yeni yapı kütleleriyle kurduğu ilişki, Fırınıyeri Sokak, No:5 (28 Ağustos 2024'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

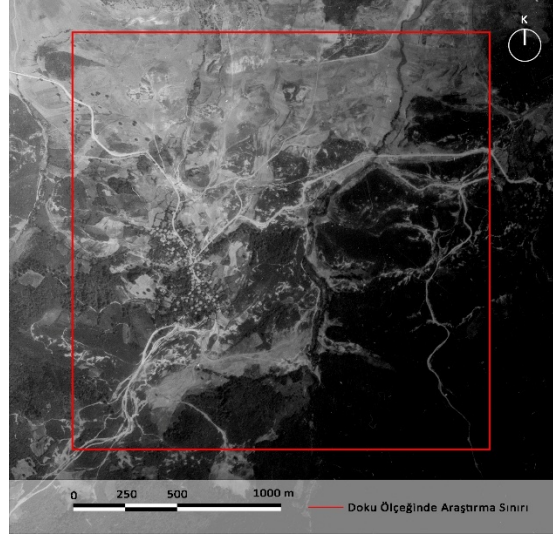
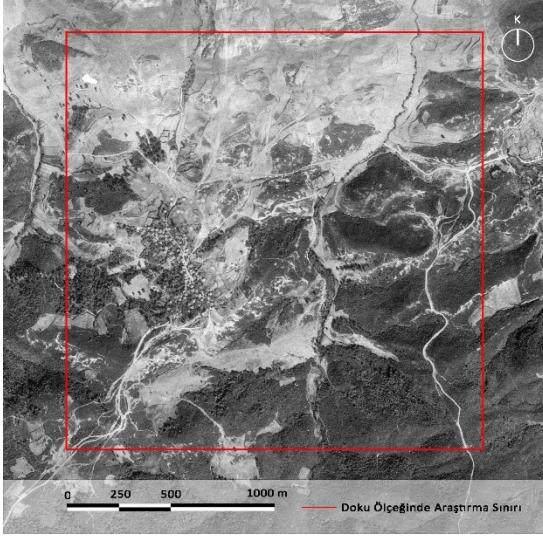
Şekil 28. Akçakese Köyü’nde terk edilen yapılarda bozunmanın hızlanması (28 Ağustos 2024’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

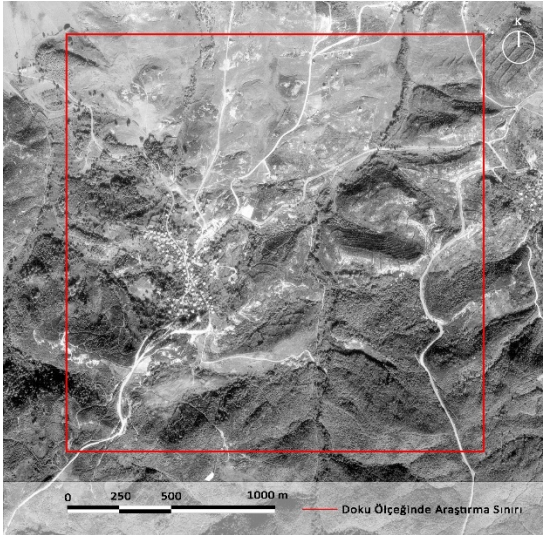
Şekil 29. Akçakese Mahallesi’nde bilinçsiz müdahalelerle özgünlüğünü kaybederek tanınmayacak hale gelen geleneksel yapı, Akçakese Caddesi, No:69 (Arkan, 2020, s. 214).

3.2. Akçakese Mahallesi geleneksel konut dokusunun yıllara göre değişimi

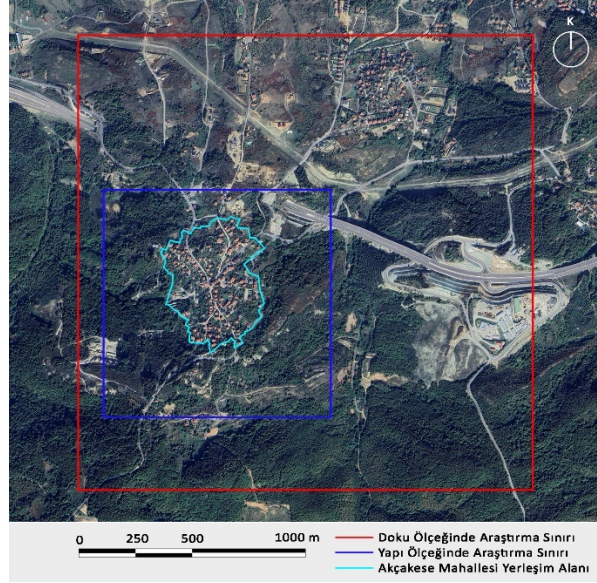
Akçakese Mahallesi’nin geleneksel ahşap konut dokusu, sınırlı sayıda yeni yapı eklenmesine rağmen bütünlüğünü sürdürmüştür; parsel ve sokak örgüsünde ciddi bir değişim yaşanmamış, kırsal özelliğini büyük ölçüde korumuştur. Ancak son yıllarda yerleşimin kuzeyinde yeni otoyol ve tünel, batısında maden işletme sahası, kuzeydoğu ve güneybatısında yeni yerleşim dokuları olduğu görülmektedir (Şekil 30-34). Akçakese Mahallesi’nde geleneksel yapılar, Akçakese Caddesi’nin oluşturduğu merkez aks boyunca yoğunlaşırken, yeni yapıların özellikle çevrede yayılım gösterdiği görülmektedir. Yapı durumuna ilişkin harita, geleneksel konutların önemli bir kısmının strüktürel açıdan ayakta olduğunu, ancak bazı örneklerde ciddi taşıyıcı sistem sorunları ve yıkılma riski bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özgünlük haritası ise, yapılar arasında kısmi eklenti ve değişikliklerin yaygın olduğunu, fakat yine de özgünlüğünü büyük ölçüde koruyan örneklerin çoğunlukta bulunduğunu göstermektedir (Şekil 35-37). Buna karşılık bazı yapılar, yoğun müdahalelerle kimliğini kaybetme noktasına gelmiştir. Genel olarak, Akçakese’de geleneksel konut dokusu halen okunabilir durumdadır; ancak özgünlüğü ve strüktürel bütünlüğü tehdit eden müdahaleler, koruma önceliğinin belirlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

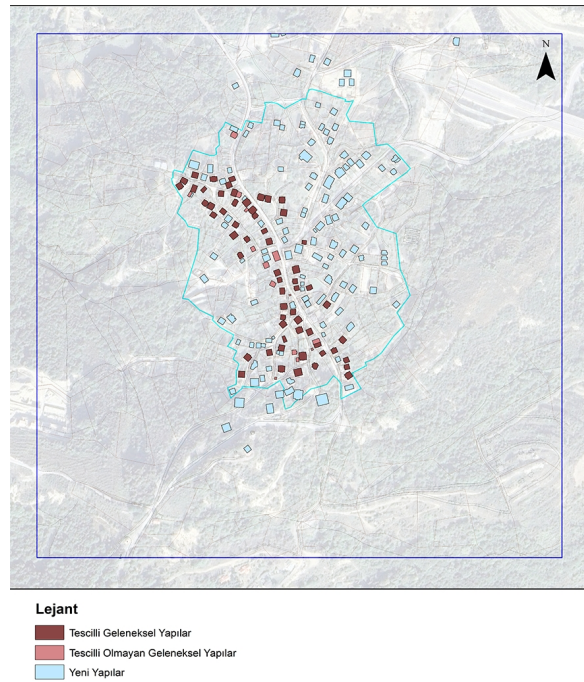
Şekil 30 ve 31: Akçakese Mahallesi'nin 1954 ve 1968 yıllarına ait hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

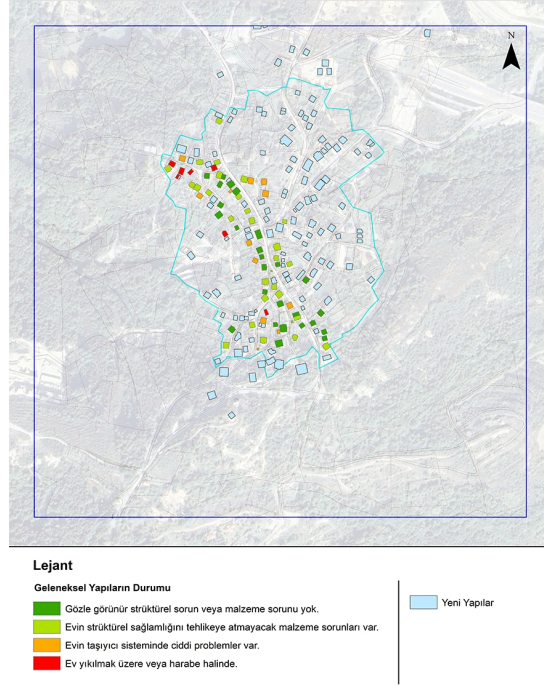
Şekil 32 ve 33: Akçakese Mahallesi'nin 1993 ve 1911 yıllarına ait hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

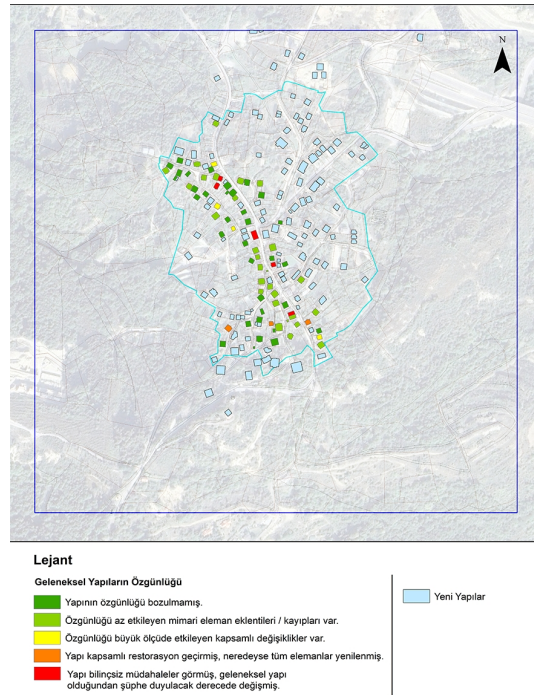
Şekil 34: Akçakese Mahallesi'nin 2025 yılına ait hava fotoğrafı (Google Earth, 2025, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Şekil 35: Akçakese Mahallesi'nde geleneksel ve yeni yapılar. (ArcGIS, 2025; yazar tarafından üretilmiştir).

Şekil 36: Akçakese Mahallesi’nde geleneksel yapıların durumu (ArcGIS, 2025; yazar tarafından üretilmiştir).

Şekil 37: Akçakese Mahallesi’nde geleneksel yapıların özgünlüğü (ArcGIS, 2025; yazar tarafından üretilmiştir).

3.3. Balibey Mahallesi geleneksel konutlarının mevcut durumu

Balibey Mahallesi'ndeki geleneksel sivil mimari örnekleri, topoğrafya ile uyumlu bir silüet oluşturmaktadır (Eyüpgiller and Aydın Cura, 2019, 363). Konutlar çoğunlukla iki katlı ve bahçe içerisine konumlandırılmış yapılardan oluşmakla birlikte; sınırlı sayıda bir katlı, üç katlı, sokağa doğrudan cephesi olan ve bahçesi arkasında bulunan örnekler de bulunmaktadır. Plan şemalarında oda, sofa, çıkma, dolap ve ocak düzenlemeleri çeşitlilik göstermektedir (Aydın Cura, 2017, s. 73). Eğimli arazide yer alan konutlarda, eğimden dolayı kazanılan alçak bodrum katı, çevredeki yapılar için kışık depo işlevi görmektedir (Göktaş, 1992, s. 22). Özgünlüğünü koruyan sivil mimari örnekleri, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Müdürlüğü tarafından koruma altına alınmış; 28.01.1992 tarihinde doku, kentsel sit, 1. ve 2. dereceden doğal sit alanı ilan edilmiştir. Cami Sokak, en iyi korunan alanlardan biri olmuştur (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 352). Günümüzde Şile merkezi yerleşim sınırlarında yer alan Balibey Mahallesi'nde koruma ve restorasyon çalışmaları devam etmekte olup konuya yönelik birçok araştırma bulunmaktadır.

Tescilli konutların çevresinde, Balibey (Haciosmanağa) Cami (Şekil 38), Çavuş Ahmet Cami, Günani Cami, Eski Osmanlı Hamamı, Demirtaşpaşa Osmanlı İlkokulu gibi kamusal yapılar bulunmaktadır. Ayrıca Hanımsuyu Çeşmesi, Maşatlık Yunan mezarlığı, bölgenin tarihsel katmanlarını yansıtmaktadır. Bizans Kızlar Hamamı'nın kalıntıları Cami Yokuşu sokağında bulunurken, Yunan Okulu günümüze ulaşmamıştır (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 357-360). Limanın doldurulmasıyla atıl durumda kalan tahlisiye (cankurtaran) binalarının aksine, müze işleviyle devam eden Şile Feneri mahallenin simge yapısıdır.

Modern yerleşimin merkezinde kalan Balibey'de birçok geleneksel yapı yıkılarak yerini betonarme yapılara bırakmış veya önemli değişiklikler geçirmiştir. Şile'ye dair alınan ilk koruma kararlarında, Şile'de düzensiz gelişimin ve turizmin zararlı etkilerinin önlenmesi gerektiğine değinilmiştir. Prof. Dr. Mete Tapan, Şile-İstanbul otobanının gelecekte Şile'de hızlı bir yapılaşmayı tetikleyebileceğinin altını çizmiştir. Günümüzde güncel koruma ve imar planlarının uyumsuzluğu, soylulaştırma ve artan kitle turizminin baskısı, geleneksel konutların özgün bir şekilde korunmasını zorlaştırmaktadır (Eyüpgiller ve Aydın Cura, 2019, s. 353-361).

Bu çalışmada, Balibey Mahallesi'ndeki geleneksel konut dokusuna dair analizler, dokunun bütüncül olarak ele alınması amacıyla, Balibey'e bitişik konumda bulunan Hacı Kasım ve Çavuş mahallelerindeki geleneksel konutları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Şekil 38. Restorasyon Sürecinde olan Balibey (Haciosmanağa) Cami (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 39. Sol yanı terk edilmiş, sağ yanında ise yerleşim devam eden simetrik ikiz planlı geleneksel konut, Zeki Müren Caddesi, No:9 (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 40. Atatürk Caddesi No:2'de bulunan asimetric yapı ve No:19'da bulunan simetrik cepheli ikiz planlı yapıların zemin katlarındaki değişimler ve yapıların yanlarındaki betonarme yapılarla kurdukları ilişkiler (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 41. Fener Caddesi No: 82'de ve Cami Sokağı No:32'de bulunan asimetric cepheli yapılar ve yanındaki betonarme yapılarla kurdukları ilişkiler (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 42. Zeki Müren Caddesi ve Birgül Sokak kesişiminde yer alan ve apartman blokları arasında kalan terk edilmiş, harabe haline gelmiş geleneksel konut (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 43. Şekil 44'teki yapının 2019'daki durumu, Zeki Müren Caddesi, No: 14 (Google Earth Street View, 2019).

Şekil 44. Yukarıdaki yapının kuzey cephesinde malzeme kayıpları, yapının strüktürünü okumayı mümkün kılmakta, Zeki Müren Caddesi, No: 14 (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 45. Terk edilmiş 2 katlı simetrik geleneksel yapı ve iç hacimleri, Cami Sokak, No:4 (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 46. Terk edilmiş ve ciddi hasar görmüş 1 katlı asimetrik geleneksel yapı ve iç hacimleri, Cami Sokak, No:2 (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 47. Fener Caddesi No:11’de geleneksel yöntemlerle inşa edilen yeni konut yapısı ve yanındaki No:86’da yer alan tarihi yapı arasındaki ilişki (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 48. Cami Caddesi No:17, No:19’da geleneksel yöntemlerle inşa edilen 2 konut yapısı. No:17 özgünlüğünü büyük ölçüde korurken, No:19 kapsamlı olarak yenilenmiş ve turistik amaçlı pansiyon olarak kullanılmaktadır (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 49. Balibey Mahallesi’nde oldukça kapsamlı yenileme geçiren yapılar, Cami Sokağı No:21 ve Zeki Müren Caddesi No:12 (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 50. Çok katlı apartman blokları yanında kapsamlı restorasyon geçirerek yenilenen geleneksel konut, Hamamdere Caddesi, No:2 (3 Nisan 2025’te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 51. 2. Fener Aralığı Sokak’ta rekonstrüksiyon örneği (Google Earth Street View, 2023).

Şekil 52. 2. Kalafatçı Sokak'ın girişinde bulunan ve oldukça kapsamlı restorasyonlarla büyük değişim geçiren geleneksel yapılar (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

Şekil 53. Fener Caddesi'nde 21-23 numarada yer alan (envanter no:6) ve 25-27 numarada yer alan (envanter no:7) ikiz plan şemalı yapılar. Sağdaki yapının kuzey cephesinden betonarme ek aldığı görülmektedir (Aydın Cura, 2017, s. 74).

Şekil 54. Fener Caddesi'nde 41-44 numarada yer alan ve kapsamlı restorasyon geçiren yapılar (envanter no: 16). 41 numaralı yapı simetrikidir (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

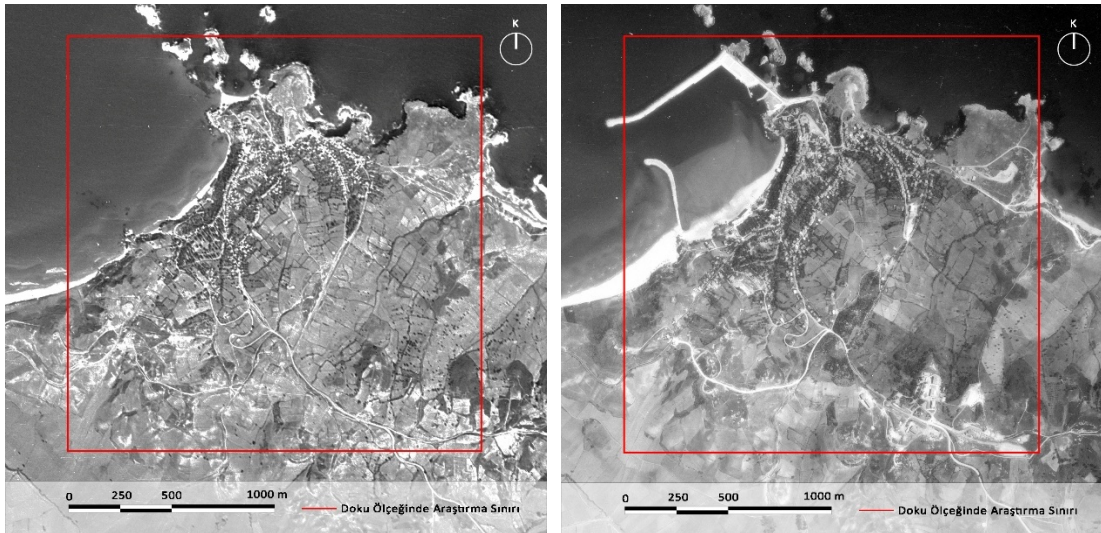

Şekil 55. Fener Caddesi'nde 45 numarada yer alan ve kapsamlı restorasyon geçiren yapı (3 Nisan 2025'te yazar tarafından fotoğraflanmıştır).

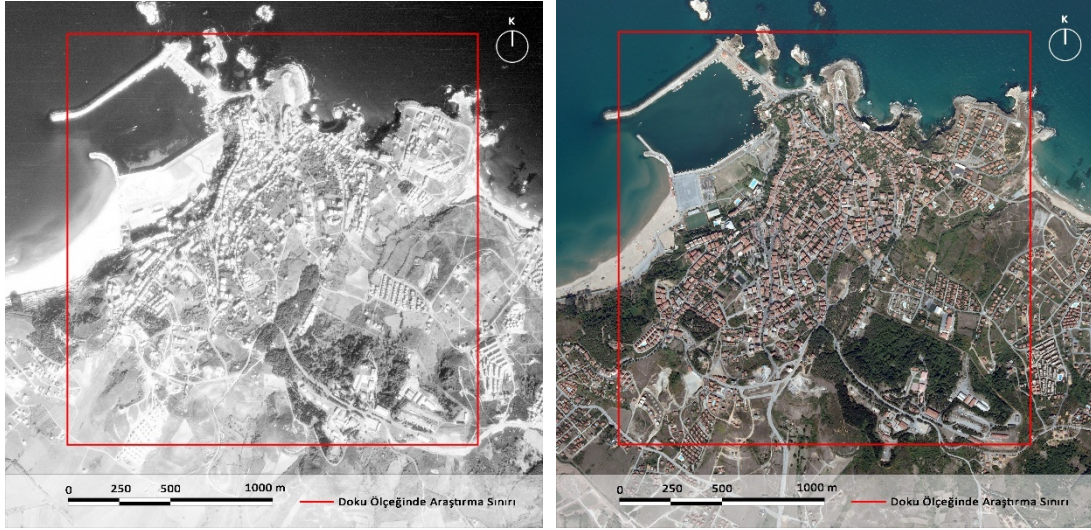
3.4. Balibey Mahallesi geleneksel konut dokusunun yıllara göre değişimi

Balibey, Çavuş ve Hacı Kasım mahallelerini kapsayan hava fotoğrafları, Balibey geleneksel dokusu ve çevresinin özellikle 1970'lerden günümüze doğru ciddi dönüşümler geçirdiğini göstermektedir. Geleneksel dokunun yoğun olduğu alan etrafında, özellikle 1990'lardan sonra artan betonarme yapılar özgün konutların yerini almış; parsel bütünlükleri bozulmuş ve sokak silüetinde süreklilik kaybolmuştur (Şekil 55-59). Turizm ve yazlık konut talebiyle hızlanan yapılaşma, mahallede özgün doku kaybını artırmış, geleneksel evlerin sınırlı bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Özellikle Çavuş ve Hacı Kasım Mahallesi'nde yer alan Üsküdar Caddesi'nde konumlanan geleneksel konut dokusu, turizm odaklı dönüşüm sebebiyle ciddi değişimler geçirmiştir. Bu durum, Şile'nin merkezi mahallelerini, Akçakese'den farklı olarak kentsel ve turizm baskılarının belirgin şekilde etkilediği bir yerleşim haline getirmiştir.

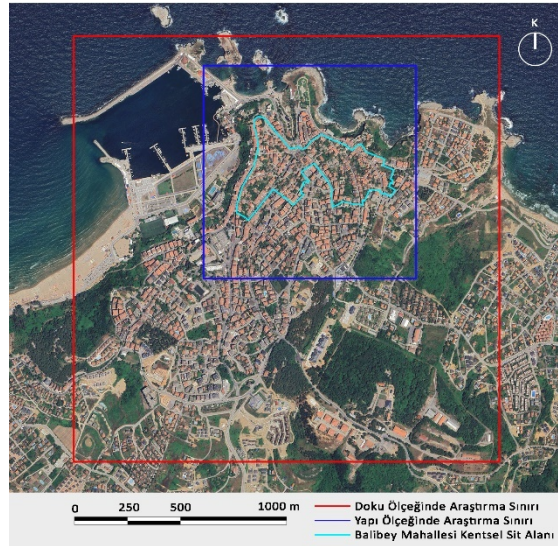
Kentsel sit alanı, Şekil 59'da turkuaz sınırlar ile belirtildiği üzere, sadece Balibey Mahallesi'nde bulunmaktadır; ancak tescilli yapıların bir kısmı, Şekil 60'ta belirtildiği üzere, Balibey, Çavuş ve Hacı Kasım mahallelerinde de bulunmaktadır. Birçok geleneksel konutun malzeme ve strüktür sorunları yaşadığı, bazı örneklerde zayıflayan strüktürün yıkılma riski oluşturduğu gözlenmektedir. (Şekil 61). Özgünlük analizinde, kısmi müdahale veya eklenti içeren örneklerin yanı sıra, büyük ölçüde değişmiş ve geleneksel niteliklerini kaybetmiş konutların sayısının arttığı izlenmektedir (Şekil 62). Bu durum, Balibey'de hızlı kentleşme ve turizm baskısının, konut dokusunun hem strüktürel sağlamlığını hem de özgünlüğünü olumsuz etkilediğini, dolayısıyla kentsel ölçekte acil koruma ve restorasyon ilkelerine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

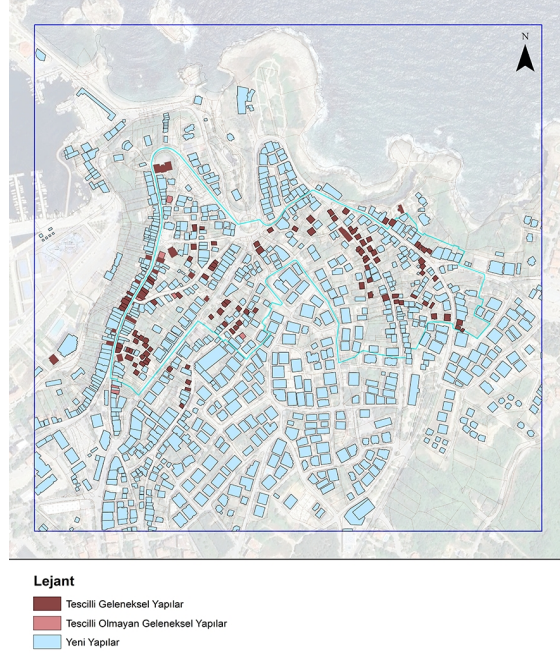
Şekil 55 ve 56: Balibey Mahallesi'nin 1954 ve 1973 yıllarına ait hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

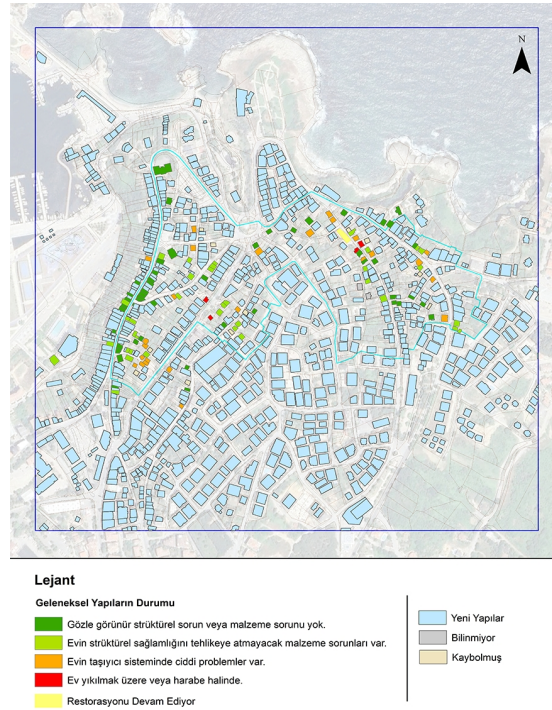
Şekil 57 ve 58: Balıkbey Mahallesi'nin 1993 ve 2011 yıllarına ait hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü Arşivi, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

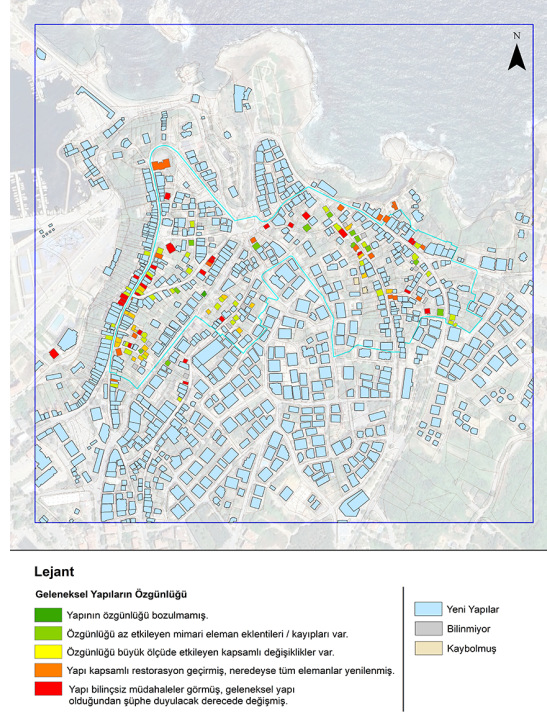
Şekil 59: Balıkbey Mahallesi'nin 2025 yıllarına ait hava fotoğrafı (Google Earth, 2025, yazar tarafından düzenlenmiştir.)

Şekil 60: Balibey, Çavuş ve Hacı Kasım Mahallesi'nde geleneksel ve yeni yapılar.
(ArcGIS,2025; yazar tarafından üretilmiştir).

Şekil 61: Balibey, Çavuş ve Hacı Kasım Mahallesi'nde geleneksel yapıların durumu
(ArcGIS,2025; yazar tarafından üretilmiştir).

Şekil 62: Balibey, Çavuş ve Hacı Kasım Mahallesi’nde geleneksel yapıların özgünlüğü (ArcGIS,2025; yazar tarafından üretilmiştir).

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışma, Şile’de yer alan biri kırsal, diğeri kentsel karakter taşıyan iki yerleşim dokusunu karşılaştırmalı olarak analiz etmektedir. Çalışmanın temel bulgusu, Akçakese’nin kırsal kimliğini koruyarak geleneksel dokunun yüksek düzeyde okunabilirliğini sürdürmesine karşın, Balibey ve bitişik mahallelerinde kentsel gelişme ve turizm kaynaklı baskılar nedeniyle hem yapı hem de doku ölçeğinde özgünlüğün önemli ölçüde zarar gördüğünü göstermesidir. Akçakese ve Balibey mahallelerine dair yapılan ArcGIS temelli analizlerin karşılaştırmalı nicel bulguları, aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 4. Akçakese ve Balibey Çalışma Alanlarında ArcGIS analizlerine dair nicel bulgular.

Yapı Türü	Akçakese		Balibey	
	Yapı Sayısı	Yüzde	Yapı Sayısı	Yüzde
Tescilli Geleneksel Yapı	60	%30	122	%12
Tescilsiz Geleneksel Yapı	14	%7	7	%0,7
Geleneksel Olmayan Yeni Yapı	124	%63	882	%87,3
Toplam İncelenen Yapı	198		1011	

Tablo 4. Akçakese ve Balibey Çalışma Alanlarında ArcGIS analizlerine dair nicel bulgular (devam)

	Akçakese		Balibey	
Yapı Durumu	Yapı Sayısı	Yüzde	Yapı Sayısı	Yüzde
Gözle görülür sorun yok	26	%35,1	49	%38
Malzeme sorunları var	29	%39,2	36	%28
Taşıyıcı sistem sorunları var	12	%16,2	25	%19,4
Yıkılmak üzere	7	%9,5	4	%3,1
Yıkılmış ve kaybolmuş	-	-	11	%8,5
Restorasyonu devam ediyor	-	-	2	%1,5
Bilinmiyor	-	-	2	%1,5
Yapı Özgünlüğü	Yapı Sayısı	Yüzde	Yapı Sayısı	Yüzde
Özgünlüğü bozulmamış	34	%46	14	%10,9
Özgünlüğü az etkilenmiş	28	%37,8	36	%28
Özgünlüğü çok etkilenmiş	4	%5,4	19	%14,7
Kapsamlı restorasyon	3	%4	28	%21,7
Bilinçsiz müdahaleler	5	%6,8	19	%14,7
Yıkılmış ve Kaybolmuş	-	-	11	%8,5
Bilinmiyor	-	-	2	%1,5

Akçakese Mahallesi'nin zamansal değişimi incelendiğinde, köy içinden geçen yol ve tünel çalışmalarının geleneksel dokuyu önemli ölçüde etkilediği, bu müdahalelerin köy çevresinde yeni yatırımları ve yerleşim alanlarını teşvik ettiği gözlenmektedir. Diğer yandan, hava fotoğrafları ve ArcGIS temelli analizler üzerinden yapılan karşılaştırmalar, Şile'nin kentsel yerleşimi içinde kalan merkezi Balibey Mahallesi ve çevresindeki Hacı Kasım ve Çavuş mahallelerinde ise yeni yapılaşma baskısının daha yoğun ve hızlı gerçekleştiği, geleneksel yapılara çok yakın veya bitişik yapılaşmaların olduğu görülmektedir. Bu durum, kırsal ve kentsel karakterli yerleşimlerde uygulanacak koruma politikalarının, ölçek, öncelik ve müdahale türleri açısından farklılaşması gerektiğine işaret etmektedir.

1990'larda Şile'nin tarihi dokusunun korunmasına yönelik ilk resmi girişimler başlatılmış olsa da hedeflenen koruma düzeyine ulaşamadığı belirtilmektedir (Eyüpgiller & Aydın Cura, 2019, s. 381). Nüfus artışı ve yeni yapılaşmaya olan yatkınlık nedeniyle Akçakese ve Balibey mahallelerinin dokusunun belirgin biçimde değiştiği, fotoğraflar üzerinden izlenebilmektedir (Şekil 63–64). Şile'de yer alan tarihi geleneksel dokunun son yıllardaki değişim ve dönüşümünün temel nedenleri, kentsel planlama düzeninde değişiklikler, kentleşme süreçleri, rant baskısı, küreselleşme ve kitle turizminin etkileri başlıkları altında incelenebilir.

Şekil 63. Akçakese Köyü’nde yapılan otoyol sonucu geleneksel yerleşimin içinde ve çevresinde artan yeni yapılar (İstanbul Ajansı, 2015).

Şekil 64. Balibey Mahallesi’ndeki baskın yeni yapı dokusu, tarihi geleneksel evlerin algılanmasını zorlaştırıyor (Şile Haberler, 2020).

4.1. Kentsel planlamada değişiklikler ve kentleşme süreçlerinin geleneksel konut dokusu üzerine etkisi

1991 yılında Balibey yerleşimine ilişkin hazırlanan planlara ve 1992’de Balibey Mahallesi’nin kentsel sit ilan edilmesine rağmen, geleneksel mimari miras halen yoğun kitle turizmi baskısı altındadır. 2012 tarihli Büyükşehir Yasası ile köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılması ve kırsal alanların kentsel planlama süreçlerine dahil edilmesi ile, geleneksel yerleşim dokusu da tehlike altına girmiştir. Hava fotoğraflarının analizinde görüldüğü üzere, yeni yol açma faaliyetleri, yoğun apartmanlaşma ve turizm odaklı yapılaşmalar geleneksel doku ile uyum göstermemekte; bu durum yerel mimari karakterin belirgin biçimde aşınmasına

yol açmaktadır. Kentleşme baskısı Balibey’de özgün dokuyu hızla zayıflatırken, Akçakese’de müdahaleler daha sınırlı olmakla birlikte artan bir eğilim göstermektedir.

Megakent İstanbul’un doğu-batı doğrultusunda uzanan kuzey ormanları, Şile ile kent merkezindeki ilçeler arasında doğal bir eşik oluşturmaktadır (Tabakoğlu, 2019, s. 115). Bu ormanların korunması, Şile’nin geleneksel mimari mirasının metropolün hızlı kentleşme sürecinden etkilenmemesi açısından oldukça önemlidir.

4.2. Rant baskısının geleneksel konut dokusu üzerine etkisi

Şile’nin doğal peyzajı ve kıyı konumu, özellikle Balibey, Hacı Kasım ve Çavuş Mahalleleri’nde arsa değerlerini yükseltmiş; bu durum rant baskısını artırmıştır. Geleneksel konutların turistik işletmelere dönüştürülmesi ve apartman bloklarının inşası, söz konusu rantın dokuyu dönüştüren başlıca etkenlerindendir. Bu süreçte bazı yapılar, “restorasyon” adı altında büyük ölçüde yıkılarak yeniden inşa edilmiş; özgün malzeme, teknik ve mimari elemanların yerini uyumsuz yapı elemanları almıştır. Ayrıca turizm gelirin odaklanan projeler, yerel halkı karar süreçlerinin dışında bırakarak yerel demokrasiyi ve sosyokültürel sürdürülebilirliği olumsuz etkilemiştir. Rant baskısı yalnızca fiziksel bozulmaya değil, aynı zamanda sosyal tabakalaşma, mekânsal adaletsizlik ve soylulaştırma süreçlerine de zemin hazırlamaktadır. Bu dinamikler özellikle Hacı Kasım ve Çavuş mahallelerinden geçen, sokak sağıklaştırma projesi uygulanan, turistik-ticari fonksiyonların yoğunlaştığı Üsküdar Caddesi’nde belirgin şekilde izlenmektedir.

Şile’nin Akçakese ve Balibey mahalleleri dışında Sahilköy, Doğancı, Kabakoz, Alaçalı, İmrenli ve Bozkoca mahallelerinin de ikincil konut baskısı altında olduğu bilinmektedir (Tabakoğlu, 2019, s. 101; Avgın, 2015, s. 27). Öte yandan Göksu, Gökmaşlı ve Çataklı mahallelerindeki tarım arazileri, İSKİ tarafından yürütülen baraj projeleri nedeniyle su altında kalma riski taşımaktadır (Tabakoğlu, 2019, s. 109). Bu durum, geçim kaynağı tarım olan kırsal toplulukların yaşadığı ekonomik zorluklar nedeniyle bölgeyi terk etmesine, buna bağlı olarak da kırsal mimari mirasın bakımsızlık sonucu harap olarak yok olmasına yol açabilecek bir tehlike barındırmaktadır.

4.3. Küreselleşme ve kitle turizminin geleneksel konut dokusu üzerine etkisi

1991’de Şile ölçeğinde hazırlanan planlarda turizmin düzenlenmesine yönelik hedefler ortaya konmuş olsa da günümüzde kontrolsüz turizm baskısı geleneksel dokunun tahribatını hızlandırmaktadır. Buna ek olarak küreselleşme, ulaşım olanaklarının artması ve İstanbul’un ulusal/uluslararası cazibesinin güçlenmesi, kente erişilebilirliği artırmıştır. Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, Yavuz Sultan Selim Köprüsü ve TEM bağlantı yolları gibi ulaşım ağlarının genişlemesi, Şile’yi metropolün merkezine daha yakın hale getirmiştir. Bu gelişmeler, özellikle kent merkezinin yoğunluğundan kaçış alanı olarak görülen Şile’nin kıyı bölgelerinde ikinci konut talebini ve turizm yatırımlarını hızlandırmakta; kırsal karakter taşıyan geleneksel konut dokusunda yeniden işlevlendirme baskılarını artırmaktadır. Geleneksel yapıların küresel tüketim kültürüne uygun turistik veya ticari kullanımlara dönüştürülmesi ise hem fiziksel hem de sosyokültürel özgünlük kaybına yol açarak kentleşme ve rant süreçlerini daha da hızlandırmaktadır.

Akçakese ve Balibey mahallelerinin geleneksel konut dokusundaki değişimlerin karşılaştırılması, Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5. Akçakese ve Balibey mahallelerinin geleneksel konut dokusundaki değişimlerin karşılaştırılması.

Analiz Kriteri	Karşılaştırma	
	Akçakese	Balibey
Yerleşim Dokusu	Ayrık nizamlı bahçeli evler, organik kırsal doku büyük ölçüde korunmuş	Yoğun yapılaşma, parsel bütünlükleri bozulmuş, betonarme baskısı artmış
Yapı Tipolojisi	Tek veya iki katlı, çoğunlukla iç sofalı yapılar	Tek veya iki katlı, çoğunlukla iç sofalı yapılar ancak özgünlük kaybı yüksek
Fiziksel Durum	Çoğu yapı özgünlüğünü korumakta; ancak bazı muhdes eklemeler (çatı, balkon, tuvalet, vb.) mevcut	Çoğu yapı kapsamlı restorasyon geçirmiş veya terk edilmiş; bazıları ise yıkılarak yerine apartman yapılmış
Kullanım Değişimi	Konut olarak kullanım devam etmektedir, kısmen ticari kullanım (market vb.)	Konutların bir kısmı pansiyon, turistik tesis veya boş durumda, yeni betonarme yapılar artmış
Korunma Durumu	2009'da tescil ve rehabilitasyon çalışmaları gerçekleştirilmiş, kırsal kimlik kısmen korunmuş	1992'de kentsel sit alanı ilan edilmiş, ancak koruma çabaları yetersiz kalmış, restorasyonlarda özgünlük kaybı oluşmuş
Doku Bütünlüğü	Bahçe-Parsel ilişkisi devam etmekte, köy dokusu okunabilmekte	Yeni yapı baskısı altında, geleneksel doku parçalanmış, süreklilik zayıf
Değişim Dinamikleri	Göç ve mevsimlik kullanım, kırsal yaşam büyük ölçüde devam etmekte	Turizm, kentleşme ve soylulaştırma baskısı; geleneksel yapı-yaşam ilişkisi kaybolmakta

5. SONUÇ

Şile'deki geleneksel konut dokusu, doğal malzeme kullanımı, iklim koşulları ve sosyokültürel üretim biçimleriyle şekillenmiş olmasına rağmen, zaman içinde hem fiziksel bozulma hem de kentleşme, turizm ve mülkiyet baskıları nedeniyle önemli ölçüde dönüşmüştür. Yapıların çağın gerekliliklerine uyum sağlama ihtiyacı belirli ölçülerde kaçınılmaz olsa da, bilinçsiz müdahaleler ve bakım-onarım eksiklikleri özgün mimari değerlerin kaybına yol açmaktadır. Bu nedenle, geleneksel mirasın sürdürülebilir biçimde korunabilmesi, değişimin dinamiklerinin doğru analiz edilmesine ve yapıya özgü koruma kararlarının bu analizlere dayandırılmasına bağlıdır.

Bu çalışma, Balibey ve Akçakese mahalleleri örneğinde, geleneksel konut dokusunun 1954-2025 yılları arasındaki mekânsal dönüşümünü ArcGIS tabanlı analitik bir yöntemle ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sunmayı ve gelecek çalışmalara kılavuz olmayı amaçlamaktadır. Bulgular, Balibey’de hızlı betonarme yapılaşma ve özgün doku kaybının belirginleştiğini; Akçakese’de ise sınırlı müdahalelere rağmen kırsal kimliğin büyük ölçüde korunabildiğini göstermektedir. Böylece, iki farklı karakterdeki yerleşimin karşılaştırılması, geleneksel mimari miras üzerinde etkili olan sosyal, ekonomik ve politik baskıların mekânsal ölçeklerde nasıl farklılaştığını görünür kılmıştır.

Şile özelinde gözlenen doku kayıpları, yalnızca fiziksel bozulma ya da malzeme sorunlarından kaynaklanmamakta; büyükşehir sınır düzenlemeleri, kırsal-kentsel statü değişimleri, planlama yetkileri arasındaki uyumsuzluklar ve turizm baskısı gibi üst ölçekli politik süreçlerle de ilişkilidir. Buna ek olarak, tescilli konutların restorasyon projelerinin Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onay süreçleri ve yüksek uygulama maliyetleri, yerel halkın bu müdahaleleri karşılamasını güçleştirerek koruma uygulamalarının sürdürülebilirliğini zayıflatmaktadır. Bu nedenlerle, geleneksel konutların korunması, üst ölçek planlama kararları ile yerel ölçekli uygulamaların uyumlu yürütülmesini, yerel halkın karar süreçlerine katılımını ve ekonomik olarak uygulanabilir bakım-onarım modellerinin geliştirilmesini gerektirmektedir.

Bu araştırmada kullanılan CBS temelli yöntem, geleneksel dokularda değişim ve sürekliliğin izlenmesi, yapıların durum tespiti ve yapılması ve karşılaştırmalı analizlerin gerçekleştirilmesi için uygulanabilir bir çerçeve sunmaktadır. İlerleyen çalışmaların, bu yöntemle elde edilen verileri derinleştirmek üzere yerel halk, uzmanlar ve yöneticilerle yapılacak görüşmeler; kullanım alışkanlıkları, turizm baskısı ve ekonomik sürdürülebilirliğe yönelik analizlerle desteklenmesi önerilmektedir. Böylece, Şile’de ve benzer kırsal yerleşimlerde geleneksel mimari mirasın özgün değerlerini koruyan, yerel yaşam alışkanlıklarını sürdüren ve güncel ihtiyaçlarla uyumlu bütüncül koruma politikaları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu (1982, 12 Mart). Resmî Gazete (Sayı: 17635).
- 2863 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (1983, 21 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 25866).
- 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (2005, 5 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 25866).
- 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (1983, 14 Şubat). Resmî Gazete (Sayı: 17959).
- Adiloğlu, A. (2021). *XV- XVI. Yüzyıllarda Şile Kazası*. [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
- Alper, M. (1996). Şile’nin Turizm Geleceği. *Arkitekt*, 434.
- Arkan, D. (2020). *Şile Akçakese Köyü’nün Kırsal Mimari Bağlamında Analizi ve Koruma Önerileri*. [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi].

- Avgın, A. (2015). *Kırsal Arazinin Kentsel Arsaya Dönüşümünde İmar Planları ve Ulaşım Yatırımlarının Etkisi; Şile Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi].
- Avrupa Konseyi (2005). *Convention on the Value of Cultural Heritage for Society* (Faro Convention). Faro, Portekiz, 13-27 Ekim 2005. Erişim: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>.
- Aydın Cura, B. (2017). *Şile Balibey Mahallesi Sit Koruma Projesi*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- Cerasi, M. (1998). The Formation of Ottoman House Types: A Comparative Study in Interaction with Neighboring Cultures. *Muqarnas*, 15, 116-156.
- Demirtaş, E. (2024, Ocak 25). *İstanbul son 20 yılda nasıl değişti?* GazeteKadıköy. <https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/istanbul-son-20-yilda-nasil-degisti>.
- Dinçer, İ., Enlil, Z. M. (2011). Sustainable Development and Regeneration in Rural Areas at the Metropolitan Fringe: The District of Şile, İstanbul. 47th ISOCARP Congress: 24-28 Ekim 2011, Wuhan, Çin (ss. 1-8).
- Eldem, S. H. (1954). *Türk Evi Plan Tipleri*. İstanbul: Pulhan.
- Eres Özdoğan, Z. (2013). Türkiye’de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç, Yasal Boyut. İçinde K. K. Eyüpgiller ve Z. Eres Özdoğan (Eds.), *Mimari ve Kentsel Koruma, Prof.Dr. Nur Akın’a Armağan*. (ss 457-469). İstanbul: Yem Yayınları.
- Eyüpgiller, K. K., Aydın Cura, B. (2019). Urban Conservation Proposal: The Case of Şile Balibey District. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, 7 (2), ss. 352-384.
- Göktaş, A. (1992). *Şile’de Tarihsel Araştırma ve Çevre Koruma Çalışmaları (Hamamdere ve Balibey Mahalleri)*. [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Güner, R. (2021). Sürdürülebilirlik Bağlamında Şile Kent Dokusu Analizi: Camcı ve Çavuş Ahmet Camii Sokak Örnekleri. *Trakya Mimarlık ve Tasarım Dergisi*, 1(1), ss 18-33.
- Haber Şile (2020, Mayıs 9) *2020 Şile Drone Görüntüler* [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=bZ1YGdqLsxQ&t=15s>.
- ICOMOS. (1964). The Charter of Venice (1964), International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites. Venice. Erişim: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/Venice_Charter_EN_2023.pdf.

- ICOMOS. (1994). *Nara Document on Authenticity*, Nara, Japonya, Kasım1994. Erişim: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994>.
- ICOMOS. (1999). *The Charter on the Built Vernacular Heritage*, Meksika. Erişim: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/vernacular_e.pdf.
- İme, S. (2024). *İstanbul Kent Çeperinde Bir Tarihi Kırsal Peyzajın Korunmasının İklim Uyumu ve Sürdürülebilirlik İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Şile, Gökmaslı Geleneksel Yerleşimi*. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- İstanbul Ajansı. (2015, Ocak 20) *Şile'de Bir Sahil Köyü: Akçakese*. [Video]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=K9Ot91wXS9Q>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi (2014) *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Resmi Websitesi. http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/BilgiHizmetleri/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/Documents/2014/pdf/03_imar_yonetimi/kentsel_donati_calismalari.pdf
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harita Müdürlüğü (t.y.) *Arnavutköy, Beykoz, Çatalca, Silivri ve Şile İlçelerinde Kırsal Yerleşik Alan Sınırları Belirlenmesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Harita Müdürlüğü Resmî Websitesi. <https://haritamudurlugu.ibb.istanbul/blog/adres-yonetim-sefligi/>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü (t.y.) *Arazi Kullanım*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü Resmi Websitesi.. <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/sile-ilcesi/>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Kandilli Rasarhanesi Deprem Araştırma Enstitüsü (2020). *İstanbul İli Şile İlçesi Olası Deprem Kayıp Tahminleri Kitapçığı*. Deprem ve Zemin İnceleme Şube Müdürlüğü Resmî Websitesi. <https://depremezmin.ibb.istanbul/uploads/prefix-sile-666ad6c464b8d.pdf>.
- Kayahan, B. (2019). *Sürdürülebilir Gelişme Bağlamında Kentsel Proje İmar Planı İlişkisi, Şile (İstanbul) Örneği*. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- Kazmaoğlu, M., Tanyeli, U. (1979). Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılıklar. *Yapı*, 33(1), ss. 29-41.
- Özdoğan, M. (1982). Doğu Marmara ve Trakya Araştırmaları. *Türk Arkeoloji Dergisi*, 26(1), ss. 37-62.
- Sakallıoğlu, O. (2021). Turizm Faaliyetlerinin Şehirselleşmeye Etkileri: Şile Örneği. MSc Dissertation for Nevşehir Hacı Bektaş University, Institute Of Social Sciences, Geography Department.
- Sakallıoğlu, O., Güngör, Ş. (2021). Turizm ve Şehirleşme İlişkisi Bağlamında Örnek Bir İnceleme: Şile. İçinde Ş. Güngör, F. Adıgüzel (Eds.), *Kent Araştırmaları*. (ss. 149-164). Konya: Literatür.

- Serkaya Doğan, Ö., Gökburun, İ. (2019). İstanbul'da Köyden Mahalleye Evrilen Yerleşmeler (Settlements which Evolved into Neighborhoods from Villages). *İstanbul University Journal of Geography*, 3(1), ss. 73-87.
- Soydaş Çakır, H. (2021). Konut Tasarımında Etkili Olan Faktörler ve Geleneksel Mimari Yaklaşımlar: Şile'de Bir Konut Örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 6(2), ss. 485-502.
- Süyük Makaklı, E. (2019). The Rural Houses of Akçakese-İstanbul. *Online Journal of Art and Design*, 7(5), 275-291.
- Şahin, H. (2011). Açık Ocak Madencililiği Sonrası Uygulanan Bitkilendirme Çalışmalarının İrdelenmesi: İstanbul-Şile-Yeşilvadi Köyü Örneği. [Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi].
- Şahin Güçhan, N. (2018). History and Characteristics of Construction Techniques Used in Traditional Timber Ottoman Houses. *International Journal of Architectural Heritage*, 12(1), 1-20.
- Şarlak, E. A. (2016). Hatıralardaki Özlem: Şile'den Göç Eden Rumların Belleklerindeki İzleri. İçinde M. Pekin (Ed.). *Mübadil Kentler: Anılar ve Belgeler*. İstanbul: Lozan Mübadilleri Vakfı Yayınları.
- Şeker Yalım, M. M. (2019). Kırsal Mimari Analizi Bağlamında Şile Kabakoz Köyü. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- Odabaşı Tunca, H. (2019). Şile Kabakoz Köyü Sivil Mimari Örneği Yapıların Yapım Sistemleri ve Korunmasına Yönelik Öneriler. [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi].
- Tabakoğlu, O. (2019). Büyükşehirlerde Arazi Yönetimi ve Kırsal Arazi Kullanımı: Şile Modeli. [Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi].
- T.C. Şile Kaymakamlığı (2016). *Şile Coğrafi Yapısı*. T.C. Şile Kaymakamlığı Resmi Websitesi. <http://www.sile.gov.tr/cografi-yapisi>.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi (2010). 3. Köprü Projesi Değerlendirme Raporu. https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/483b6a13931ab9c_ek.pdf.
- Toprak, V. (2015). I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basınına Yansıması. *Türkiyat Dergisi*, 25(1), ss. 253-273.
- TÜİK (2025). Şile. *Coğrafi İstatistik Portalı*. Türkiye İstatistik Kurumu Websitesi. <https://cip.tuik.gov.tr/>.
- UNESCO (1972). *The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, 16 Kasım 1972, Paris. Erişim: Retrieved from <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>.

- UNESCO (2011). *Recommendation on Historic Urban Landscapes*. Paris: UNESCO. Erişim: <https://whc.unesco.org/document/160163>.
- Varlı, T. (2023). Assessing The Transformation Process Of Traditional Houses in Ankara into Museums Through Adaptive Reuse. [Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi].
- Yıldız, Y. E., Çağlar, K. (t.y.) *Kırsal Mahalle Düzenlemesi*. Gülel Hukuk. <https://www.gulelhukuk.com/kirsal-mahalleduzenlemesi#:~:text=16%20Ekim%202020%20tarihli%20Resmi,k%C4%B1rsal%20mahalle%E2%80%9D%20olma%20hakk%C4%B1%20getirilm%C5%9Ftir>.
- Yıldıztaş, M. (2018). *Şile'nin Kurtuluşu- Birinci Dünya Harbi ve Mütareke Dönemlerinde Şile*. İstanbul: Şile Belediyesi Yayınları.
- Yıldıztaş, M. (2019). *Osmanlı Dönemi'nde Şile*. İstanbul: Şile Belediyesi Yayınları.
- Yoloğlu, A. C., Zorlu, F. (2020) Definition of Rurality and Rural Areas in Turkey: A Methodological Trial. *Mersin University Institute of Social Sciences e-Journal*, 3(2), ss. 145-176.